

Maaelu Arengu Euroopa
Põllumajandusfond:
Euroopa investeeringud
maapiirkondadesse

Eesti maaelu arengukava 2007-2013 meetme 3.2 “Külade uuendamine ja arendamine” investeeringuobjektide kasulikkus ja vajalikkus maapiirkondades

III vooru taotluste osaline analüüs

**Teostaja: Eesti maaelu arengukava 2007-2013 1., 3. ja 4.
telje püsivhindaja
Maamajanduse uuringute ja analüüsi osakond
Majandus- ja sotsiaalinstituut
Eesti Maaülikool**

Tartu 2010

SISUKORD

SISSEJUHATUS	3
UURINGU VALIM JA ANALÜÜSI METOODIKA	5
ANDMETE ANALÜÜS	6
1. KOKKUVÕTE ARENGUKAVADEST	6
1.1. ARENGUKAVA RAKENDUSPIIRKOND	6
1.2. ARENGUKAVA KEHTIVUS	7
1.3. MAAPIIRKONNA TEHNILISE JA SOTSIAALSE INFRASTRUKTUURI OBJEKTIDE KIRJELDUS	8
1.4. EELISARENDAVAD VALDKONNAD	11
2. INVESTEERINGSUOBJEKTI KASUTAJAD, VAJALIKKUS JA VÄÄRTUS	12
2.1. INVESTEERINGSUOBJEKTI KASUTAJAD.....	12
2.2. INVESTEERINGSUOBJEKTI VAJALIKKUS MAAPIIRKONNAS.....	13
2.3. INVESTEERINGSUOBJEKTI KULTUURILIS-AJALOOLINE VÄÄRTUS MAAPIIRKONNAS ..	14
JÄRELDUSED	16
KOKKUVÕTE	17
KASUTATUD MATERJAL	18
LISA	19
LISA 1. MEEDE 3.2. KÜLADE UUENDAMINE JA ARENDAMINE. KODEERIMISJUHEND	19

SISSEJUHATUS

Eesti maaelu arengukava 2007-2013 (edaspidi MAK) meetme 3.2 üldeesmärk on parandada maapiirkonna elukeskkonna atraktiivsust ja elukvaliteeti läbi kohaliku aktiivsuse suurendamise, lairiba internetiühenduse kättesaadavuse tõstmise ja mittetulundussektori arendamise. Meede aitab kaasa maapiirkonna sotsiaalse ja majandusliku mahajäämuse ning rahvaarvu vähenemise negatiivsete arengute pidurdamisele. Meede on suunatud mittetulundusühingute, sihtasutuste, väikese ja keskmise suurusega ettevõtjatele.

Käesolev uuring on oma järjestuselt teine. Eelmine uuring toimus 2009. aasta teisel poolel. Kui eelmise uuringu analüüsi aluseks oli MAK meetme 3.2 esimese ja teise taotlusvooru toetuse saajad (taotlusi võeti vastu vastavalt 26.11.2007-19.12.2007 ja 22.12.2008-28.01.2009 Põllumajanduse Registrite ja Informastiooni Ametis, edaspidi PRIA), siis antud uuringus analüüsiti meetme 3.2 kolmanda vooru (taotlusi võeti vastu 28.12.2009-25.01.2010 PRIAs) toetuse taotlusi sõltumata sellest, kas taotlusele oli toetus määratud või mitte. Kolmandas voorus esitati 735 taotlust, millest 46,7% taotlusele oli toetus määratud.

Uuringu eesmärgiks on saada ülevaade MAK meetme 3.2 kolmanda taotlusvooru esitatud taotluste investeringuobjektide kasutajatest ja vajalikkusest maapiirkonnas ning arengukavade lühikokkuvõtetest.

Uuring puudutab meetme 3.2 seire koondtabelis märgitud seitset siseriiklikku indikaatorit. Kokku on seiretabelis 13 siseriiklikku indikaatorit. Analüüsi aluseks on võetud toetuse taotlemisel taotleja poolt täidetud

1. Arengukava lühikokkuvõtte andmed:

- Küla, alevi, aleviku või linna nimi, mida piirkondlik arengukava hõlmab;
- Piirkondliku arengukava kehtivuse pikkus ja lõpp;
- Maapiirkonna tehnilise ja sotsiaalse infrastruktuuri olude kirjeldus;
- Eelisarendatavate valdkondade loetelu tähtsuse järjekorras.

2. Avalduse andmed:

- Investeringuobjekti kasutajad (teenuste parandamisest kasusaavate inimeste arv maapiirkonnas);
- Investeringuobjekti vajalikkus;
- Investeringuobjekti kultuurilise-ajalooline väärtus maapiirkonnas.

Nimetatud näitajaid PRIAs kohustuslikus korras elektroonilisse andmebaasi ei sisestata (välja arvatud investeringuobjekti kasutajad) ning need on kättesaadavad üksnes paber kandjal arhiivis. Uuringu tarbeks moodustati kolmanda vooru toetuse taotlustest 383 taotlusega valim, millest 40,2% moodustasid määratud toetusega taotlused ning 59,8% määramata toetusega taotlused. Valimisse kuulunud taotluste uuringuks vajalikud andmed taotlusvormidelt sisestati elektroonilisse andmebaasi 2010. aasta mais. Andmete sisestamine toimus PRIAs MS exceli keskkonda. Andmesisestaja oli Eesti Maaülikooli (edaspidi EMÜ) majandus- ja sotsiaalinstituudi maamajanduse uuringute ja analüüsi osakonna töötaja Jaana Prants. Kuna nimetatud näitajaid kirjutavad toetuse taotlejad taotlusvormidele vabas vormis tekstina (tähe märkide arv ei olnud ette antud), siis kasutati andmete sisestamisel ja hiljem andmete analüüsil kodeerimisjuhendit (lisa 1).

Tulemused on esitatud kogu valimi kui terviku kohta ning võrreldud arengukava kolme rakenduspiirkonna tasandil (piirkondlik arengukava, kohaliku omavalitsuse arengukava ja arengukava rakenduspiirkond on määramata). Võrdlusandmetena on kasutatud 2009. aastal valminud sarnase uuringu tulemusi. Jälgimise hõlbustamiseks on alapeatükid varustatud võrdlevate andmetega tabelite ja jooniste kujul, andmete võrdlusmomendid tekstis on tähistatud tumeda kirjaga ning vahejärelused on välja toodud alapeatüki lõpus.

Uuringu aruanne koosneb valimi ja analüüsi meetodika kirjeldusest, analüüsi põhitulemustest ning järeldest ja kokkuvõttest. Aruande juurde kuulub kasutatud materjalide loetelu ja üks lisa, kus asub kodeerimisjuhend.

Teksti kodeerimisel ja graafikute vormistamisel kasutati MS excelit ning andmetöötlusel statistikaprogrammi SPSS for Windows 19,0.

Analüüsi aruande koostasid EMÜ majandus- ja sotsiaalinstituudi maamajanduse uuringute ja analüüsi osakonna töötaja Kersti Aro ja täiendav ekspert Sirje Simmo.

UURINGU VALIM JA ANALÜÜSI METOODIKA

Analüüsi aluseks on meetme 3.2 kolmanda (toimus 28.12.2009-25.01.2010) taotlusvooru toetuse taotlused. Valim koostati juhuvaliku alusel maakondade osakaalu järgides. Valimi suuruseks kujunes 383 taotlust (tabel 1). Kõige enam sattus juhuvalikusse Põlvamaa (moodustades 12,5% taotlustest) ja Saaremaa taotlusi (10,4%) ning kõige vähem Jõgevamaa (2,1%) taotlusi. Heakskiidetud taotlused moodustasid 40,2% ja heakskiiduta 59,8% valimist. Seega analüüsi tulemused peegeldavad pigem heakskiiduta taotlustes kirjeldatud.

Tabel 1. Valim taotluste staatuse ja maakondade lõikes

Maakond	Taotluse staatus		Taotlused kokku	Osatähtsus, %
	Heakskiidetud	Heakskiiduta		
Harjumaa	15	10	25	6,5
Hiiumaa	11	13	24	6,3
Ida-Virumaa	2	10	12	3,1
Jõgevamaa	1	7	8	2,1
Järvamaa	18	16	34	8,9
Lääne-Virumaa	3	13	16	4,2
Läänemaa	0	10	10	2,6
Põlvamaa	20	28	48	12,5
Pärnumaa	9	5	14	3,7
Raplamaa	3	11	14	3,7
Saaremaa	11	29	40	10,4
Tartumaa	18	19	37	9,7
Valgamaa	15	21	36	9,3
Viljandimaa	14	20	34	8,9
Võrumaa	14	17	31	8,1
KOKKU	154	229	383	100,0

Analüüsi aluseks olevad andmed pärinevad 2009. aasta lõpust ja 2010. aasta algusest, mil toimus MAK meetme 3.2 toetusavalduste vastuvõtt. Andmed sisestati kodeeritult, järgides kodeerimisjuhendit (lisa 1).

Andmete kirjeldamisel kasutati keskmiseid ja vastusteskaalal olevaid äärmuslikke näitajaid ning vajadusel moodustati vastustest pingeread. Ühe tunnuse jaotust väljendati tabelite ning tulp- ja sektordiagrammidega. Mitme tunnuse jaotuste esitamisel kasutati risttabeleid.

Kogu analüüsi lõikes kasutati andmete esitamisel arengukavade jaotatust rakenduspiirkonna alusel: (1) piirkondlik arengukava (küla, külade grupi, alevi vms asustusüksuse arengukava), (2) kohaliku omavalitsuse arengukava (valla või linna arengukava) ja (3) arengukava ulatus on määratlemata (nimetatud oli x asustusüksuse nimi, kuid ei olnud täpselt teada, kas tegu oli küla, valla vms arengukavaga). Võrdlusandmetena kasutati 2009. aastal valminud sarnase uuringu tulemusi.

ANDMETE ANALÜÜS

Peatükk koosneb kahest osast. Esimene osa annab ülevaate meetmest 3.2 toetuse taotlemise aluseks olevate arengukavade lühikokkuvõttest. Teine osa annab ülevaate investeeringuobjekti kasutuse ulatusest ja väärtusest maapiirkonnas.

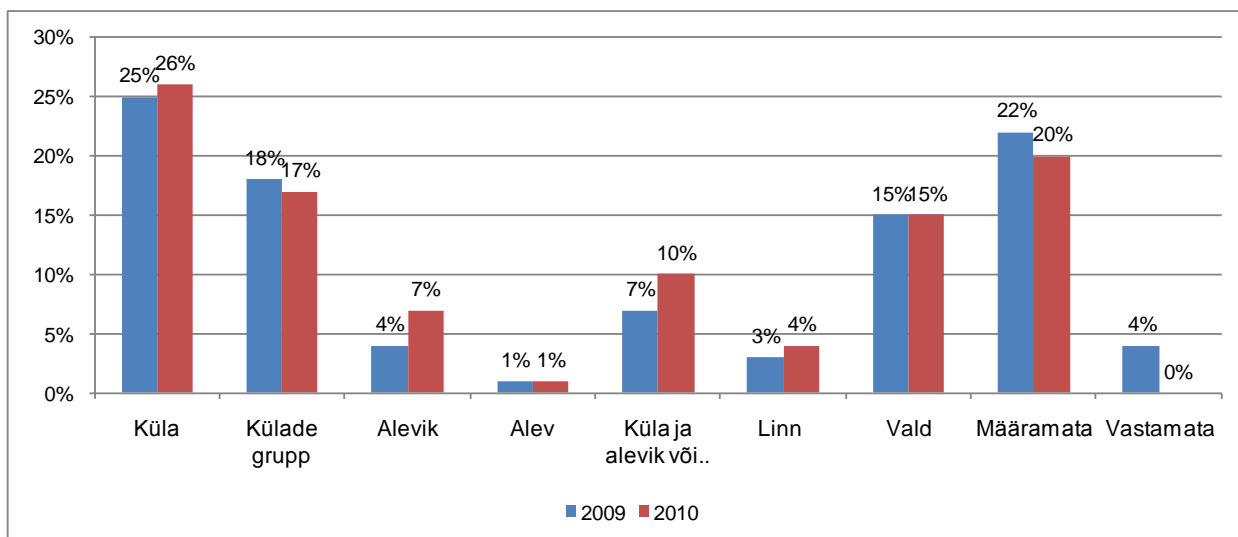
1. KOKKUVÕTE ARENGUKAVADEST

Arengukava on pika- ja lühiajalise arengu eesmäärke määratlev ja nende elluviimise võimalusi kavandav dokument, mis peaks tasakaalustatult arvestama majandusliku, sotsiaalse ja kultuurilise keskkonna ning looduskeskkonna arengu pikaajalisi suundumusi ja vajadusi ning on aluseks erinevate eluvaldkondade arengu integreerimisele ja koordineerimisele. Arengukava on dokument, mis on aluseks investeeringute kavandamisele ja nende jaoks, sõltumata allikast, rahaliste vahendite taotlemisele ning kohalike omavalitsustele eelarve koostamisele ja laenude võtmisele, kapitalirendi kasutamisele ja võlakirjade emiteerimisele.

Alapeatükk annab ülevaate meetmest 3.2 toetuse taotlemise aluseks oleva arengukavade rakenduspiirkonnast ja selle kehtivuse pikkusest. Lisaks analüüsiti arengukavades kirjeldatud piirkondlikku tehnilist ja sotsiaalset infrastruktuuri ning valdkondi, mis on piirkonnas eelisarendatavad. Infrastruktuuri objektide kirjeldus ja eelisarendatavate valdkondade nimekiri kajastab 1998.-2010. aastate või veel varasemate aastate seisuga, mil vaatluse all olevad arengukavad koostati ja kinnitati.

1.1. ARENGUKAVA RAKENDUSPIIRKOND

Igal kohalikul omavalitsusel peab olema arengukava, kuid asustusüksusel või mitmel koos võib olla oma arengukava. **Aastatel 2009 ja 2010 uuringu valimisse sattunud taotluste aluseks olevate arengukavade rakenduspiirkonnad üksteisest oluliselt ei erinenud.** 43% juhul oli toetuse taotluse aluseks ühe või kahe ja enama küla arengukava, 8% juhul üksiku aleviku või alevi arengukava ning 10% juhul küla, külade, alevike ja/või alevi arengukava (joonis 1). 19% juhul oli toetuse taotlemise aluseks linna või valla arengukava. 20% juhul oli raske määratleda, kas tegu oli asustusüksuse või kohaliku omavalituse arengukavaga.

Joonis 1. Arengukava rakenduspiirkond, %

Arengukava rakenduspiirkonna järgi taotluste jaotamise tulemused kahe aasta võrdluses olid järgmised: 1) piirkondlik arengukava oli aluseks 61% taotlustele (2009. aastal 55%), 2) kohaliku omavalitsuse arengukava oli aluseks 19% taotlustele (2009. aastal 19%) ja 3) arengukava rakenduspiirkond oli määramata 20% taotlustes (2009. aastal 22%).

Järeldus:

- Piirkondlike arengukavade kõrge ja kasvav osatähtsus kohalike omavalitsuste arengukavade kõrval näitab ühelt poolt kohalike omavalitsuste initsiatiivi ja kõrgeenenud huvitatust piirkondlike arengukavade loomisest ja tekkimisest, et kohaliku omavalitsuse enda ressursse paremini planeerida ja teiselt poolt külade või alevike endi kõrget initsiatiivi kaardistada oma piirkonna arenguvajadusi tegevuste strateegilisemaks suunamiseks ja erinevatest allikatest raha taotlemiseks.

1.2. ARENGUKAVA KEHTIVUS

Kõige varasem arengukava kehtivusaaja algus oli ühel juhul märgitud 1998. aasta ning kõige hilisem 62 juhul 2010. aasta (tabel 2). Eeldades, et meetme 3.2 kolmandasse taotluvooru esitati taotlusi suurema tõenäosusega 2010. aastal, oli taotluse esitamise momendiks arengukava kehtivusaeg läbi kuuel juhul ehk ühel juhul arengukava kehtivuse lõpp oli määratud 2008. ja viiel juhul 2009. aastaks. Kahel juhul lõpeb arengukava 2025. aastal. Keskmine arengukava kehtivus oli 6,9 aastat (mediaan 6,0 aastat). **Võrreldes 2009. aasta uuringu andmetega meetme 3.2 toetuse taotlemise aluseks oleva arengukavade keskmistes kehtivusaegades suuri erinevusi ei olnud.**

Tabel 2. Arengukava kehtivusaaja äärmused ning keskmised, aasta

Aasta		Miinumum	Maksimum	Keskmine	Mediaan
2009	Arengukava algus	1998	2009	6,6	6,0
	Arengukava lõpp	2007	2024		
2010	Arengukava algus	1998	2010	6,9	6,0
	Arengukava lõpp	2008	2025		

Võrreldes arengukava kehtivusaja keskmist arengukava kolme erineva rakenduspiirkonna grupi lõikes selgus, et sarnaselt 2009. aasta uuringu tulemustele keskmisest pikema kehtivusajaga olid kohalike omavalitsuste arengukavad (keskmiselt 8,4 aastat), määramata piirkonnaga arengukavade pikkus oli keskmiselt 6,7 aastat ning piirkondlike arengukavade pikkus 6,6 aastat. Võrreldes 2009. aasta uuringus vaatluse all olnud kohalike omavalitsuste arengukavade keskmise kehtivusaeg on pikenenud käesolevas uuringus olevate kohalike omavalitsuste arengukavade keskmise kehtivusajaga ühe aasta võrra 7,4 aastalt 8,4 aastale. Piirkondlike ja määramata piirkonnaga arengukavade keskmistes kehtivusaegades kahe aasta uuringuandmetes erinevusi ei olnud.

Kohalike omavalitsuste arengukavade keskmisest pikem kehtivusaeg võrreldes piirkondlike ja määramata piirkonnaga arengukavade kehtivusajaga võib tuleneda sellest, et vallad või linnad on endale võtnud pikemaajalised varalised kohustused või on neid kavandanud pikemaks perioodiks. See omakorda tingib arengukava pikemat kehtivust, kuna arengukava peab olema nimetatud varalisi kohustusi käsitlevas osas kavandatud selleks perioodiks.

1.3. MAAPIIRKONNA TEHNILISE JA SOTSIAALSE INFRASTRUKTUURI OBJEKTIDE KIRJELDUS

Tänapäeval väheneb Eesti maarahvastik nii rahvusvahelise kui ka riigisisese rände ning loomuliku iibe tõttu. Ääremaalistes maakondades on rahvastik oluliselt vähenenud, kuid suurte linnade (Tallinn, Tartu ja Pärnu) naabervaldade rahvastik on kasvanud või minimaalset vähenenud. Selliste rahvastikumutuste tagajärjeks on maapiirkondades teenuste kättesaadavuse ja kvaliteedi halvenemine, inimressursi ja selle kvaliteedi halvenemine ning keskus-perifeeria jaotuse süvenemine.

Uuringu käigus analüüsiti neid tehnilisi ja sotsiaalseid objekte, mida meetme 3.2 toetuse taotlustes arengukava kirjeldavas osas mainiti ja kirjeldati. Meetme 3.2 taotluse vormis ei ole ette antud selgeid juhiseid või piiranguid, mida tehnilise ja sotsiaalse infrastruktuuri objektide all nimetada ja kuidas neid objekte kirjeldada. Selle lahtri sisu täidavad toetuse taotlejad vabas vormis oma äranägemise järgi. Toetuse taotlemisel nimetati järgmisi tehnilise infrastruktuuri objekte:

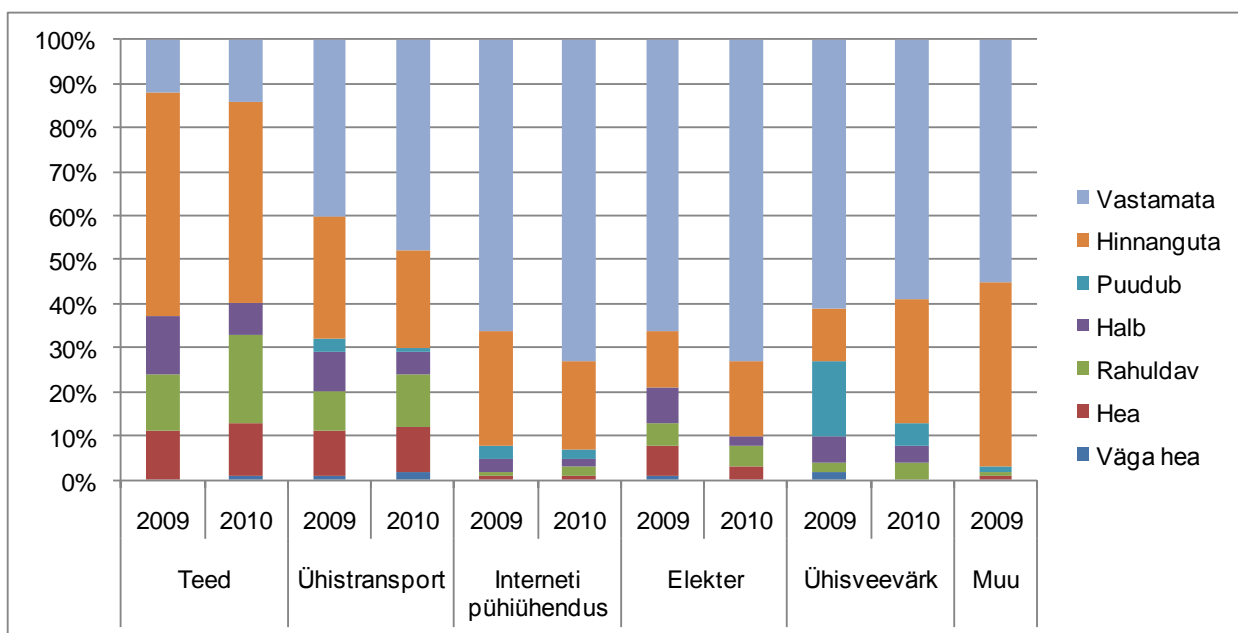
- teed;
- ühistransport (sh koolitransport);
- interneti püsiühendus;
- elekter;
- ühisveevärk;
- muu (keskküte, ühiskanalisatsioon, analoog- ja mobiiltelefon vms).

Sotsiaalse infrastruktuuri objektidest nimetati järgmisi objekte:

- lasteaed ja/või põhikool;
- gümnaasium;
- esmatasandi arstiabi (perearst, apteek);
- toidukauplus või autokauplus;

- kultuuriteenused ja vaba aja veetmise võimalused (rahvamaja või kultuurimaja, noortekeskus, külakeskus, raamatukogu, avalik internetipunkt, huviringid vms);
- sportimisvõimalused (spordiväljak, võimla, palliplatsid, suusarajad vms);
- muud tugiteenused (vanurite hooldekodu, sidejaoskond, politsei, turvakodu vms).

Oma piirkonna tehnilise infrastruktuuri objekte kirjeldati 86% toetuse taotlustes. **Sarnaselt 2009. aasta uuringutulemustele mainiti sagedamini teede (86% toetuse taotlustes, joonis 2), ühistranspordi (sh koolitransport, 52%) ja ühisveevärgi (41%) objekte ning harvem interneti püsiühendust (27%) ja elektrit (27%). Muid tehnilise infrastruktuuri objekte 2010. aasta uuringus ei esinenud.**

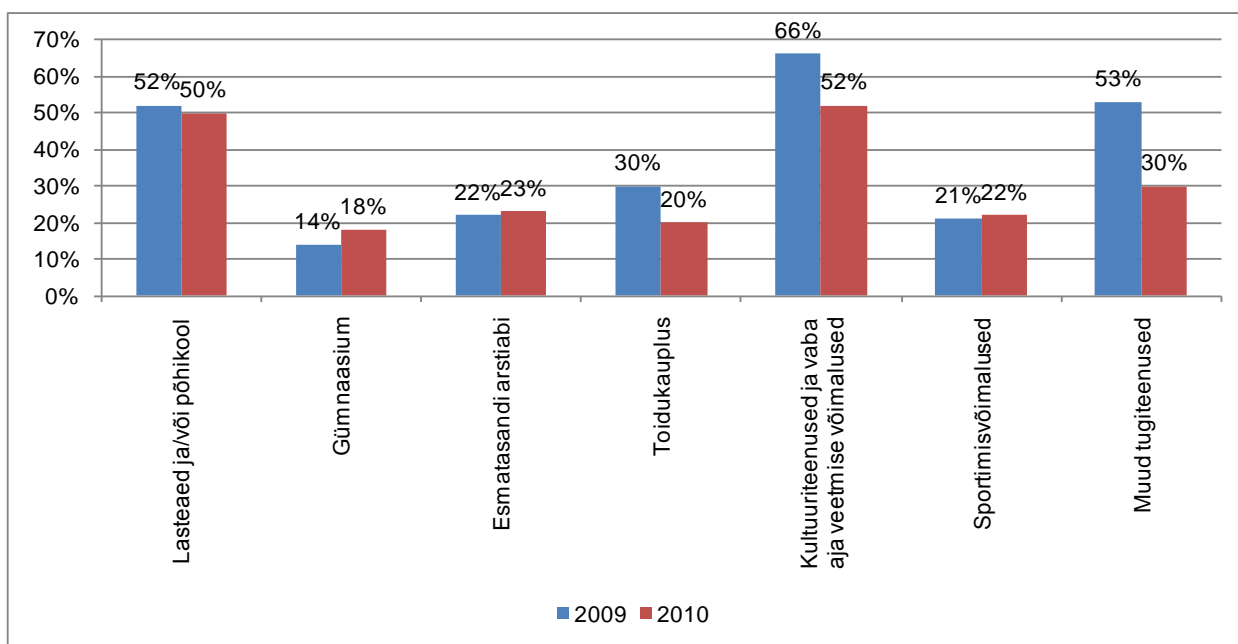

Joonis 2. Hinnang tehnilisele infrastruktuuri objektidele, %

Kuna taotlustes andsid toetuse taotlejad avalduse täitmisel lisaks tehnilise infrastruktuuri objekti nimetamisele ka hinnangu neile objektidele, siis kaasati analüüsi ka hinnangud. Erinevate objektide kättesaadavusele ja kvaliteedile oli hinnang antud 39% toetuste taotlustes. **Võrreldes eelmise uuringu andmetega hinnati tehnilise infrastruktuuri objekte keskmiselt veidi kõrgemalt. Kõige kõrgemalt ehk rahuldavaks hinnati ühistranspordi olukorda (keskmine hinnang 3,2, 2009. aastal 2,9, kus 5=väga hea, 4=hea, 3=rahuldav, 2=halb, 1=puudub), teede olukorda (3,1, 2009. aastal 2,9) ning elektri kättesaadavust ja kvaliteeti (3,1, 2009. aastal 3,0). Nagu ka 2009. aastal, eristusid ka selle uuringu raames interneti püsiühendus (keskmine hinnang 2,5, 2009. aastal 2,1) ja ühisveevärk (2,0, 2009. aastal 1,6) madalaimate hinnangutega, kuna mõlemad pakutavad teenused on tarbijate arvates maapiirkonnas madala kvaliteediga või ei ole kättesaadavad.**

Kolme erineva arengukava rakenduspiirkonna võrdlusel selgus, et piirkondlikul tasandil anti oma elukeskkonna tehnilisele infrastruktuuri objektidele tunduvalt madalam hinnang kui kohaliku omavalitsuse tasandil. Need toetuse taotlejad, kes ei olnud arengukava rakenduspiirkonda selgelt määratlenud, jäid hinnangu andmisel keskele positsioonile.

Sotsiaalse infrastruktuuri objekte kirjeldati 69% toetuse taotlustes. Võrreldes 2009. aasta andmetega nimetati käesoleva uuringu andmetel toetuse taotlustes sotsiaalseid objekte harvem, küll aga sarnaselt eelmisele uuringule mainiti kõige sagedamini kultuuriteenuste ja vaba aja veetmise võimalusi (52% toetuse taotlustes, joonis 3) ning lasteaia ja/või põhikooli olemasolu (50%). 23% märkis esmatasandi arstiabi, 22% sportimisvõimaluste, 20% toidukaupluse ja 18% gümnaasiumi olemasolu. Veidi alla kolmandiku taotlustes märgiti ka muid tugiteenuseid (vanurite hooldekodu, sidejaoskond, politsei, turvakodu vms).

Joonis 3. Sotsiaalse infrastruktuuri objektide kirjeldus, %

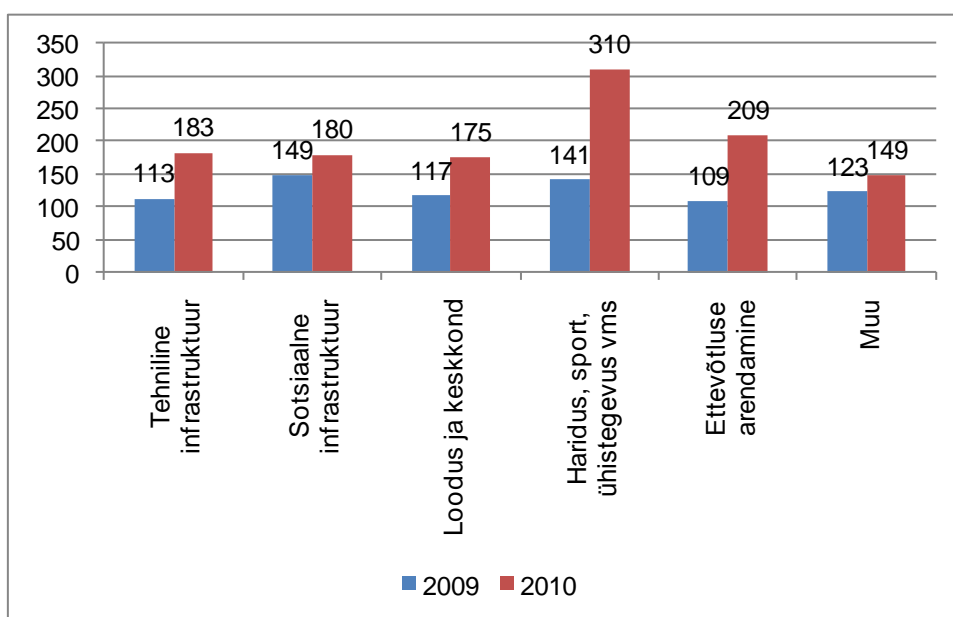
Nendes toetuse taotlustes, mis olid vormistatud kohaliku omavalitsuse arengukava alusel, nimetati tunduvalt rohkem ja sagedamini erinevaid sotsiaalse infrastruktuuri objekte kui nendes, mille aluseks oli piirkondlik või määramata piirkonnaga arengukava.

Järeldused:

- Aastatega on erinevate toetusprogrammidega ning erinevate sektorite kaasabil panustatud maapiirkondades tehnilise infrastruktuuri parendamisse, sest kahe aasta võrdluses meetme 3.2 toetuse taotlemise aluseks olevates arengukavades olevad hinnangud tehnilise infrastruktuuri erinevatele objektide kvaliteedile ja kättesaadavusele on veidi tõusnud.
- Maapiirkondades on sotsiaalse infrastruktuuri objektidest ülekaalus kultuuriteenuseid ja vaba aja veetmise võimalusi pakkuvad objektid, mille sisustamist, renoveerimist ja ehitamist meetmest 3.2 ka kõige enam toetatakse.

1.4. EELISARENDAVAD VALDKONNAD

Meetmest 3.2 toetuse taotluse aluseks olevas arengukavas nimetatud eelisarendatavaid valdkondi oli nimetatud 98% taotlustes. 34 toetuse taotluses oli nimetatud vaid üks eelisarendatav valdkond (peamiselt haridusega, spordiga, kultuuriga, ühistegevusega vms seonduv) ning kaheksas oli nimetatud kuus (või enamgi) eelisarendusvaldkonda. **Kui 2009. aastal uuringu valimisse sattunud toetuse taotlejate arengukavades olid kõik nimetatud valdkonnad kõigile toetuse saajatele suhteliselt võrdselt tähtsad (joonis 4), siis 2010. aasta uuringu valimisse sattunud taotlustes esitatud prioriteetsed valdkonnad puudutasid eelkõige haridust, huviharidust, kultuuri, sporti, ühistegevust vms ja ettevõtluse arendamist. Muude valdkondade all nimetati viidasüsteeme, koostööd, ajaloolise pärandi kogumist, mainet, turvalisust vms.**

Joonis 4. Arengukavades nimetatud piirkonna eelisarendatavad valdkonnad 2009. (mainitud kordade arv, N=752) ja 2010. aastal (mainitud kordade arv, N=1206)

Arengukavade rakenduspiirkondade lõikes oli kõikides arengukavades olulisel kohal hariduse, spordi, ühistegevuse vms arendamine. Samas ettevõtluse arendamine oli prioriteetsem kohalike omavalitsuste ja määramata rakenduspiirkonnaga arengukavades ning piirkondlikes arengukavades oli ühtmoodi tähtis arendada ettevõtlust ning sotsiaalse ja tehnilise infrastruktuuri objekte.

Järeldus:

- Arengukavades nimetatud prioriteetsed eelisarendatavad valdkonnad on ajas muutunud ning kujunenud konkreetsemaks. Kui varem olid kõik nimetatud valdkonnad kõigile toetuse taotlejatele suuremal või vähemal määral tähtsad, siis tänaseks päevaks on prioriteediks tõusnud haridus, huviharidus, kultuuri, spordi, ühistegevus vms ja ettevõtluse arendamine, leides, et need valdkonnad tagavad piirkonna sotsiaal-majandusliku arengu.

2. INVESTEERINGUOBJEKTI KASUTAJAD, VAJALIKKUS JA VÄÄRTUS

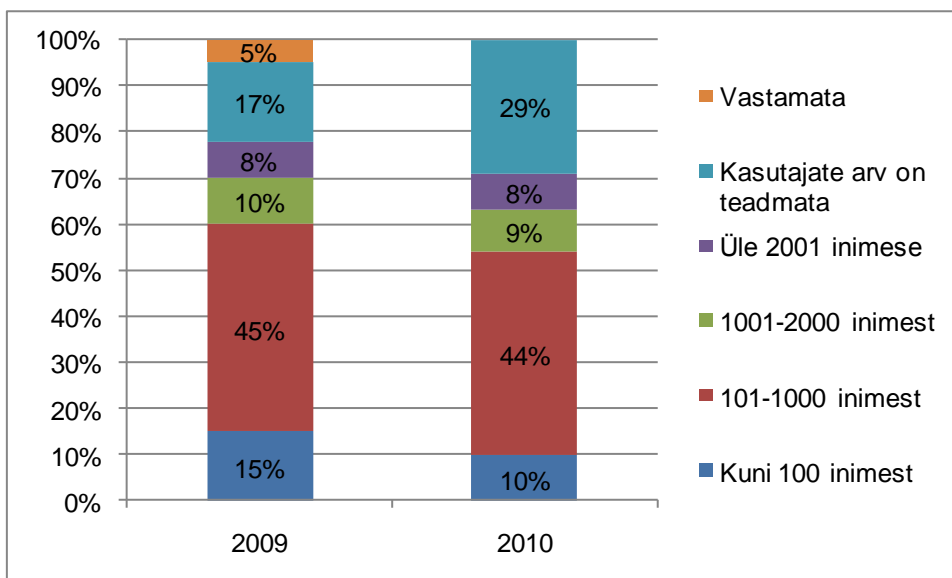
Meetmest 3.2 toetatavad objektid ja tegevused on seltsimaja, spordisaali, avatud infopunkti vms sisustamine, renoveerimine või ehitamine, haljasala, mängu- või spordiväljaku, külaplatsi, matkaraja, paadisilla vms parendamine või rajamine, multifunktsionaalse teeninduskeskuse ehitamine, eesti rahvariiete ostmine, küla tutvustava viida või kaardi ostmine, kasutusest väljas oleva ehitise lammutamine ning lairiba internetivõrgu loomiseks vajaliku infrastruktuuri rajamine. Viimast tegevust rakendatakse alates 2010. aastast.

Alapeatükk annab ülevaate meetmest 3.2 toetatavate investeeringuobjektide kasutajate arvust, objekti vajalikkusest ning kultuurilis-ajaloolisest väärtusest maapiirkonnas. Näitajad põhinevad toetuse taotlejate arvutustel, hinnangutel ja faktidel. Taotlusvormi täites puudus toetuse taotlejatel täpne juhised või määratlus, kuidas nimetatud välju taotlusvormil täita.

2.1. INVESTEERINGUOBJEKTI KASUTAJAD

Investeeringuobjekti kasutajaskonna kirjeldamisel lähtusid toetuse taotlejad nii ajalisest (kasutajate arv päevas, nädalas, kuus vms) kui ka ruumilisest määratlusest (kasutajateks nimetati näiteks seltsi või ringi liikmeid, oma küla elanikke, naaberkülade elanikke, kogu valla elanikke, lähemal oleva linna elanikke ning turiste), arvestamata sealjuures objekti kasutussagedust. Investeeringuobjekti kasutajaid ei märgitud vaid ühes toetuse taotluses. 71% taotlustes nimetati investeeringuobjekti kasutajaid arvuliselt ning ülejäänutes mitteamuliselt (x küla elanikud, turistid vms, joonis 5). **Kahe aasta võrdluses on investeeringuobjektide keskmine ja maksimaalne kasutajate arv kahanenud. Kui 2009. aasta uuringus olnud taotlustes oli keskmiselt ühe objekti kasutajaid 1415 inimest (mediaan 241), siis 2010. aasta uuringus 951 inimest (mediaan 370). Üks toetuse saaja märkis objekti kasutajateks minimaalselt neli inimest, üks jällegi maksimaalselt 22 000 inimest (2009. aastal 67 000 inimest).**

44% taotlustes oli märgitud investeeringuobjekti kasutajateks 101-1000 inimest, 10% taotlustes kuni 100 inimest, 9% taotlustes 1001-2000 inimest ning 8% taotlustes nimetati üle 2001 inimese.

Joonis 5. Investeeringuobjekti kasutajad, %

Piirkondliku arengukavaga seotud objektide puhul oli keskmine kasutajate arv 907 inimest, määramata rakenduspiirkonna puhul 977 inimest ning kohaliku omavalitsuse arengukava puhul 1088 inimest.

2.2. INVESTEERINGUOBJEKTI VAJALIKKUS MAAPIIRKONNAS

Investeeringuobjekti vajalikkust ei märgitud vaid ühes toetuse taotluses. Korruga nimetati ühes taotluses maksimaalselt neli vajalikkuse põhjendust. 65% taotlustes nimetati üks vajalikkuse põhjendus, 28% kaks ning 6% kolm vajalikkuse põhjendust.

Aastatega on investeeringuobjekti olulisim vajalikkuse põhjendus - uued võimalused veeta vaba aega väljaspool kodu (mänguväljaku, külakeskuse ja skate pargi rajamine, seltsimaja loomine vanasse hoonesse vms) – jäänud samaks (tabel 3), kuid oluliseks on kujunenud investeeringuobjekti tähtsus muuta objekti ennast või piirkonda atraktiivsemaks, väärtuslikumaks ja konkurentsivõimelisemaks.

Tabel 3. Investeeringuobjekti vajalikkus maapiirkonnas, %

	2009		2010	
	Mainitud kordade arv	%	Mainitud kordade arv	%
Uued võimalused veeta vaba aega väljaspool kodu	127	43	274	51
Muudab objekti või piirkonna atraktiivsemaks, väärtuslikumaks ja konkurentsivõimelisemaks	55	18	157	29
Objekt on traditsioonide, identiteedi ja ühtekuuluvuse kandja	63	21	66	12
Muu (tekitab juurde töökohti, edendab turismi vms)	35	12	39	7
Ennetab kuritegevust	17	6	7	1
KOKKU	297	100	543	100

12% taotlustes leiti, et investeeringuobjekt on traditsioonide, identiteedi ja ühtekuuluvuse kandja ehk teatud rajatisel või rahvapärandil on kogukonnale oluline väärtus ja kohalikke elanikke

ühendav lüli. 1% toetuse taotlejate arvates oli investeeringuobjekt oluline seepärast, et rajatav objekt aitab ära hoida kuritegevust. Silmas peeti eelkõige noortele suunatud suhtlus- ja tegevuskohtade loomist. 7% toetuse taotlejatest nimetas muid vajalikke tegureid nagu näiteks töökohtade loomist, turismi edendamist, sujuvat ürituste korraldamist vms.

Arengukava rakenduspiirkonna gruppide lõikes investeeringuobjektide vajalikkuse valdkondades olulisi erinevusi ei esinenud.

Järeldus:

- Investeeringuobjekti vajalikkus maapiirkonnas on ajas veidi muuunud. Vaba aja veetmise võimaluste kõrval on investeeringuobjekti vajalikkuse märksõnaks tõusnud looduslik ja sotsiaal-majanduslik aspekt ning vähemtähtsaks on muutunud objekti kultuuriline tähendus.

2.3. INVESTEERINGUOBJEKTI KULTUURILIS-AJALOOLINE VÄÄRTUS MAAPIIRKONNAS

Meetme 3.2 spetsiifiliseks eesmärgiks on sealhulgas maapiirkonna kultuuripärandi säilitamine, taastamine ja kvaliteedi parandamine (sh külade ja põllumajandusmaastike ilme parandamine ja korrastamine). Toetuse taotlejad said taotlusele kirjutada, kas ja missugust kultuurilis-ajaloolist väärtust investeeringuobjekt maapiirkonnas omab.

Kuna nimetatud meetme spetsiifiline eesmärk puudutab otseselt investeeringut kultuuripärandisse või siiani kasutuseta ning taaskasutusele võtmiseks ehitusliku ja majandusliku väärtuseta põllumajandusliku ehitise lammutamist, märkis 73% toetuse taotlejatest taotlusavaldusele investeeringuobjekti kultuurilis-ajaloolist väärtust, mida on kaks korda enam kui 2009. aastal valminud uuringus (siis oli märgitud kultuurilis-ajaloolist väärtust vaid 38% taotlustes). Neist pooled (52%, tabel 4) leidsid, et objektil on piirkonnas kohalik tähtsus ehk objektil on oluline kultuuri ja traditsiooni edasikandja roll. 9% toetuse taotlejatest märkis, et objektil on riiklik tähtsus, sest objekt on kantud riiklikku mälestiste registrisse. 39% taotlejatest tunnistas, et objektil ei ole kultuurilis-ajaloolist väärtust, kuid piirkonnale on objekt vajalik ikkagi.

Tabel 4. Investeeringuobjekti kultuurilis-ajalooline väärtus maapiirkonnas

	2009		2010			
	Mainitud kordade arv	%	Mainitud kordade arv	%	Objektide investeeringu kogumaksumus, kr	Objektide investeeringu keskmine maksumus, kr
Kohaliku tähtsusega	64	79	145	52	111 553 203	769 332
Riikliku tähtsusega	10	12	25	9	19 458 497	778 340
Ei oma otsest kultuurilis-ajaloolist väärtust	7	9	108	39	75 648 078	700 445
KOKKU	81	100	278	100	206 659 778	743 380

Objektide investeeringu keskmine maksumus objekti kultuurilis-ajaloolise väärtuse alusel oluliselt ei erinenud. Kuna kohaliku tähtsusega objekte oli taotluste seas kõige enam, moodustas kohaliku tähtsusega objektide investeeringu kogumaksumus veidi enam kui poole kõigi vaatluse all olevate objektide investeeringu summast.

JÄRELDUSED

Eesti maaelu arengut suunav dokument MAK on oma rakendumises poole peal, kuid meetme 3.2 üldeesmärki silmas pidades on MAKi otsesed ja kaudsed mõjud maapiirkondades juba olemas. Kasvanud on piirkondlike arengukavade osatähtsus kohalike omavalitsuste arengukavade kõrval, mis omakorda näitab kohaliku aktiivsuse tõusu ja mittetulundussektori arenemist. Samuti on maapiirkondade elukeskkonna atraktiivsus ja elukvaliteet tõusmas ja paranemas.

Arengukavade lühikokkuvõtete analüüsist võib järeldada, et aastatega on erinevate toetusprogrammidega ning erinevate sektorite kaasabil panustatud maapiirkondades tehnilise infrastruktuuri parendamisse, sest hinnangud tehnilise infrastruktuuri erinevate objektide kvaliteedile ja kättesaadavusele on veidi tõusnud. Halvaks hinnati endiselt veevärgi kõrval interneti püsiühenduse kättesaadavust ja kvaliteeti. Kuna meede 3.2 toetab alates 2010. aastast Eesti lairiba internetivõrgu tõstmist, võib loota, et järgnevatel aastatel saab maapiirkondades tarbida kiiret lairiba-teenust võimaldavaid võrguühendusi.

Maapiirkondades on sotsiaalse infrastruktuuri objektidest ülekaalus kultuuriteenuseid ja vaba aja veetmise võimalusi pakkuvad objektid, mille sisustamist, renoveerimist ja ehitamist meetmest 3.2 ka kõige enam toetatakse. Seega toetatakse sotsiaalse infrastruktuuri objekte, mis on maapiirkondades laialt levinud.

Arengukavades nimetatud prioriteetsed eelisarendatavad valdkonnad on ajas muutunud ning kujunenud konkreetsemaks. Kui varem olid kõik nimetatud valdkonnad kõigile toetuse taotlejatele suuremal või vähemal määral tähtsad, siis tänaseks päevaks on prioriteediks tõusnud haridus, huviharidus, kultuuri, spordi, ühistegevus vms ja ettevõtlus, leides, et need valdkonnad tagavad piirkonna sotsiaal-majandusliku arengu. Teisalt on ka investeringuobjekti vajalikkuse märksõnaks tõusnud looduslik ja sotsiaal-majanduslik aspekt ning vähemtähtsaks on muutunud objekti kultuuriline tähendus, olles kooskõlas arengukavades nimetatud eelisarendatavate valdkondadega. Seega leevendab meede maapiirkonna sotsiaalset ja majanduslikku mahajäämust.

KOKKUVÕTE

Uuringu eesmärgiks oli saada ülevaade Eesti maaelu arengukava 2007-2013 meetme 3.2 Külade uuendamine ja arendamine kolmandasse taotlusvooru esitatud taotlustes märgitud investeeringuobjektide kasutajatest ja vajalikkusest maapiirkonnas ning arengukavade lühikokkuvõtetest. Tegemist on kordusuuringuga.

Analüüsi objektiks olid meetme 3.2 kolmanda taotlusvooru (taotlusi võeti vastu 28.12.2009-28.01.2010 Põllumajanduse Registre ja Informatsiooni Ametis) heakskiidetud ja heakskiiduta taotlused, millest moodustati 383 taotlusega juhuvalim. Taotlustelt saadud arengukava lühikokkuvõtete ja avalduse andmeid võrreldi 2009. aasta samanimelise uuringu tulemustega.

Meetmest 3.2 toetuste taotlemise aluseks olevate piirkondlike (küla, külade grupi, alevike vms asustusüksuse) arengukavade osatähtsus oli kõrge (61% taotlustest) võrreldes kohalike omavalitsuste arengukavade osatähtsusega. Arengukava kehtis keskmiselt 6,9 aastat, mis on võrreldes eelmise uuringu tulemustega veidi, kuid mitte oluliselt, pikenenud.

Sarnaselt 2009. aasta uuringutulemustele nimetati arengukavades tehnilise infrastruktuuri objektidest sagedamini teede (86% toetuse taotlustes), ühistranspordi (52%) ja ühisveevärgi (41%) objekte ning harvem interneti püsiühendust (27%) ja elektrit (27%). Võrreldes eelmise uuringu andmetega hinnati tehnilise infrastruktuuri objekte keskmiselt veidi kõrgemalt. Kõige kõrgemalt ehk rahuldavaks hinnati ühistranspordi ja teede olukorda ning elektri kättesaadavust ja kvaliteeti. Halvaks hinnati interneti püsiühendust ja ühisveevärki.

Võrreldes 2009. aasta andmetega mainiti kõige sagedamini kultuuriteenuste ja vaba aja veetmise võimalusi (52%) ning lasteaia ja/või põhikooli olemasolu (50%), harvemini esmatasandi arstiabi (23%), sportimisvõimaluste (22%), toidukaupluse (20%) ja gümnaasiumi (18%) olemasolu.

Kui 2009. aastal uuringu valimisse sattunud toetuse saajate arengukavades olid kõik nimetatud valdkonnad kõigile toetuse saajatele suhteliselt võrdselt tähtsad, siis 2010. aasta uuringu valimisse sattunud taotlustes esitatud prioriteetsed valdkonnad puudutasid eelkõige haridust, huviharidust, kultuuri, sporti, ühistegevust vms ja ettevõtluse arendamist.

Toetuse taotluse avaldusele märgiti ühe investeeringuobjekti kasutajateks keskmiselt 951 inimest. Võrreldavate aastate jooksul on investeeringuobjekti vajalikkuse põhjendus - uued võimalused veeta vaba aega väljaspool kodu (mänguväljaku, külakeskuse ja *skate* pargi rajamine, seltsimaja loomine vanasse hoonesse vms) – jäänud samaks, kuid oluliseks on kujunenud investeeringuobjekti tähtsus muuta objekti ennast või piirkonda atraktiivsemaks, väärtuslikumaks ja konkurentsivõimelisemaks. 25 valimisse sattunud taotlustes märgiti, et investeeringuobjektidel on riiklik kultuurilis-ajalooline väärtus.

Kokkuvõtvalt võib öelda, et meetmest 3.2 toetatavate investeeringuobjektide vajalikkus ja väärtus maapiirkonnas on põhjendatud ning arengukavades kirjutatuga kooskõlas.

KASUTATUD MATERJAL

Eesti Maaülikool (2009) Eesti maaelu arengukava 2007-2013 meetme 3.2 „Külade uuendamine ja arendamine“ investeringuobjektide kasulikkus ja vajalikkus maapiirkondades. Tartu.

Põllumajandusministeerium (2009) Eesti maaelu arengukava 2007-2013.

Kohaliku omavalitsuse korralduse seadus. Vastu võetud 2.06.1993. a seadusega (RT I 1993, 37, 558), jõustunud vastavalt §le 67. [<https://www.riigiteataja.ee/ert/act.jsp?id=12849723&searchCurrent>] 14.09.2010

LISA

LISA 1. MEEDE 3.2. KÜLADE UUENDAMINE JA ARENDAMINE. KODEERIMISJUHEND

Kui vastav lahter on tühi, siis jätagi see tühjaks.

1. Investeeringuobjekti kasutajad. Märkida üks arv. Kui on toodud vahemikud, siis märkida väikseim arv. Kui on välja toodud erinevates sotsiaalsetes gruppides olevate inimeste arv, siis arvud summeerida. Kui kasutajate kirjeldus on numbrilise väljendusega, siis märkida 99.

2. Investeeringuobjekti vajalikkus maapiirkonnas.

- 1 Objekt on traditsioonide, identiteedi ja ühtekuuluvustunde kandja
- 2 Uued võimalused veeta vaba aega väljaspool kodu
- 3 Ennetab kuritegevust
- 4 Muudab objekti või piirkonna atraktiivsemaks, väärtuslikumaks ja konkurentsivõimelisemaks
- 5 Muu (loob juurde töökohti, edendab turismi vms)

3. Investeeringuobjekti kultuurilis-ajalooline väärtus maapiirkonnale.

- 1 Riikliku tähtsusega (objekt asub riiklikus mälestiste registris)
- 2 Kohaliku tähtsusega (kultuuri ja traditsioonide edasikandja)
- 3 Ei oma otsest kultuurilis-ajaloolist väärtust

4. Selle küla, alevi, aleviku või linna nimi, mida piirkondlik arengukava hõlmab. Kui pole täpselt teada, kas on tegu küla, aleviku, alevi, valla või linnaga (on märgitud üksnes asustuse nimi), siis märkida 99.

- 1 Küla
- 2 Külade grupp (kas kaks ja/või enam küla)
- 3 Alev
- 4 Alevik
- 5 Küla ja/või alevik ja/või alev ja/või vald ja/või linn
- 6 Linn
- 7 Vald

5. Arengukava kehtivusaeg. Märkida kehtivusaja pikkus ja lõpp (aastates).

6. Maapiirkonna infrastruktuuri olude kirjeldus. Tehnilise infrastruktuuri puhul tuua välja hinnang: 5 – väga hea, 4 – hea (e probleeme ei ole), 3 – rahuldav (e ei ole hea), 2 – halb (e ei ole piisav), 1 – puudub, 99 - hinnanguta. Kui üks valdkond jaotus alamvaldkondadeks ja alamvaldkondi hinnati erinevalt, siis märkida hinnanguks halvem variant.

Tehniline infrastruktuur:

- 1 Teed
- 2 Ühistransport (sh koolitransport)
- 3 Interneti püsiühendus
- 4 Elekter
- 5 Ühisveevärk

6 Muu

Sotsiaalne infrastruktuur:

- 1 Lasteaed ja/või põhikool
- 2 Gümnaasium
- 3 Esmatasandi arstiabi (perearst, apteek)
- 4 Toidukauplus või autokauplus
- 5 Kultuuriteenused ja vaba aja veetmise võimalused (rahvamaja/kultuurimaja, noortekeskus, külakeskus, raamatukogu, avalik internetipunkt, huviringid vms)
- 6 Sportimisvõimalused (spordiväljak, võimla, palliplatsid, suusarajad vms)
- 7 Muud tugiteenused (vanurite hooldekodu, sidejaoskond vms)

7. Eelisarendatavate valdkondade loetelu tähtsuse järjekorras.

- 1 Tehniline infrastruktuur (objektid)
- 2 Sotsiaalne infrastruktuur (objektid)
- 3 Loodus ja keskkond (sh heakord)
- 4 Haridus, huviharidus, koolitus, kultuur, sport, ühistegevus, piirkondliku identiteedi süvendamine (päevade korraldamine vms)
- 5 Ettevõtluse arendamine
- 6 Muu (viidasüsteem, koostöö, ajaloolise pärandi kogumine, maine, infopunktid, turvalisus)